

[H.] 1285 TARİHLİ BİR CÖNK VE DİL ÖZELLİKLERİ

Yakup YILMAZ*

ÖZET

Cönkler, halk edebiyatı kaynaklarındandır. Bunlar, kütüphanelerde yer alır; ancak bazı kişilerin ellerinde de bulunmaktadır. Kütüphanedekilere ulaşmak her zaman mümkün; ama bazı kişilerdeki cönkler her zaman ulaşılamamaktadır. Bu cönkler muhtevasına ve diline göre farklı noktalardan incelenebilir. Cönkler devrin şiir anlayışını, popüler şiirlerini ve dilini yansıtır. H. 1285 tarihli bu cönk, 13. asırdan 20. asra kadar geniş bir zamanı kapsar. Cönkteki şiirlerin dili asli özelliklerini muhafaza etmişler, istinsah edilirken devrin diline uyarlanmamışlardır. Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi özellikleri bir arada görülmektedir.

Anahtar kelimeler: cönk, mecmua, sığırdili, âşık edebiyatı.

A JUNK FROM [H.] 1285 YEAR AND ITS LANGUAGE CHARACTERISTICS

ABSTRACT

The junks are one of the sources of folk's literature. These are generally stayed in libraries, but a few people also have some of them. It is always possible to attain to Junks which are staying in libraries but it is not easy to attain the others. These junks can be examined from different standpoint according to their contents. The junks project to poetry's mentality, popular poetries and language of their age. This junk from H. 1285 year includes a wide time from 13. era to 20. era in point of language. The language of poems in junk has protected original characteristics. While it is replicated, they haven't been adapted to the language of era. Characteristics of Old Anatolian Turkish, Ottoman Turkish and Turkey Turkish has been seen together.

Key words: junk, macmua, tongue of cattle, lover's literatur.

---

* Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: yilmazyakupbey@yahoo.com

Giriş

Cönkler, âşıkların veya onları dinleyenlerin o an veya daha sonra kaydettikleri, edebî değeri olan metinlerin yanında çeşitli hastalıklar için ilaç formüllerinin, büyülerin, tılsımların ve muskaların yer aldığı, alttan yukarıya uzunlamasına açılan defterlerdir. Mecmualar klâsik edebiyata kaynaklık ederken, cönkler de halk edebiyatına kaynaklık etmektedir. Cönkler bazen sığirdili veya danadili olarak da anılmaktadır.

Kütüphanelerde ve eski eser meraklısı şahsiyetlerde araştırmacılar tarafından tetkik edilmeği bekleyen pek çok cönk mevcuttur. Bunlardan biri de aşağıda tam metin hâlinde sunulmuştur.

Cönklerin bir başka özelliği de içindeki şiirlerin yazıldıkları farklı devirlerin dil özelliklerini yansıtmasıdır. Yunus Emre ilâhilerinde görülen dil özellikleri ile ondan sonraki şairlerde görülen dil özellikleri arasındaki farklılıkları cönklerde bulmak mümkündür.

H. 1285 tarihli cöngün biçim özellikleri

Cöngün kenar ölçüsü 23x11 cm ebadındadır. Eldeki bu cönk, kırmızı mürekkeple çizilmiş bir kenarlıkla kuşatılmıştır. Çizili alanın ölçüsü ise 20x8 cm ebadındadır. Her iki yüzü de aharlanmıştır. Kullanılan yazıların karakter farklılığı 13 ayrı kalemin değıdini göstermektedir. Bu da ya 13 farklı kişinin el yazısıyla metin eklendiğı ya da 13 farklı cins kalemin kullanıldığı anlamındadır. Çok sayfada nesih tercih edilmekle beraber bazen rik'a ve bazen de sülûse benzetilmek istenen nesih kullanılmıştır. Harfler çok yerde harekelendirilmiştir. Yazılar çok yerde düz iken bazen satırın sığmama endişesinden ötürü sağdan sola doğru yukarı çekilerek yazılanlara da rastlanmaktadır. Cönkte satır sayıları sabit değildir. Her sayfada farklı sayıda satır vardır. Cönk sayfalarının kenarlarında herhangi bir süsleme, desen, tezhip mevcut değildir. Cönkte iki sütun vardır; ancak sadece 20a'da, 21a'da, 21b'de ve 22a'da iki sütuna da metin yazılmıştır. Cöngün sayfa sırası yoktur. Metnin anlamından yola çıkılarak ve metin tamiri yollarından faydalanarak sayfa sırası belirlenmeğe çalışılmıştır.

Cöngün dolu sayfalarının yanında kendisinin bir defter olması hasebiyle boş sayfaları da mühim bir yekûn tutmaktadır. Cöngün cildi olmamakla beraber yapraklar balmumuyla tutturulmuştur. Gerçekte kaç sayfa veya yaprak olduğu konusunda bilgimiz yok; ancak cöngün 22 varağı yazılıdır. Cöngün herhangi bir yerinde karalama yoktur. Sadece yanlış yazılan birkaç kelimenin üzeri hafifçe çizilmiş, devamına doğrusu yazılmıştır.

18a'da Ümmî Sinan'ın ilâhisinin altında 1285 tarihi kayıtlıdır. Bu takvimin Hicri takvim olduğunu düşünürsek 1869 milat yılı karşımıza çıkar.

Cöngün imlâ ve dil özellikleri

Cönkte yer alan şiirler alıntı olduklarından kayda geçirildiğı tarihteki dil özellikleri dikkate alınmamış, metinlerin üretildiğı tarihteki dil özellikleri aynen muhafaza edilmiştir. İstinsah yoluyla kaydedilen bazı metinlerdeki kelimeler yanlış biçimde veya ağız özellikleri dikkate alınarak yazılmıştır. Metinler, farklı zamanlarda yaşamış kişilerin şiirlerinden seçme olduğu için farklı dil özellikleri göstermektedir.

Devrin metinlerinin dil özellikleri

Cönkteki metinler farklı devirlerde yaşayan şairlerce oluşturulan metinlerdir. Bu şiirler cönkte belirtilen tarihle [H. 1285/ M. 1869] kıyaslandığında kayıt tarihiyle şiirlerin oluşturulduğu devrin dil özellikleri çok farklılık sergilemektedir. Bu cönk içinde hem Eski Anadolu Türkçesi dil

özellikleri ve hem de Osmanlı Türkçesi dil özellikleri bir arada görülmektedir. İstinsah edilirken de devrin metinlerinin dil özellikleri aynen aktarılmıştır.

Belirtme hâl eki sıfır {+ø} ek alarak gösterilebilir:

‘*aqlım şaşar günāhım[ı] anunca* (1.3)

yolun terk-i cān éden olur āfātdan emīn (16.5)

yüküm ağır kaldıramam kendi kendim kırtaramam (28.3)

Yönelme hâl ekinin de sıfır ekle kullanıldığı görülmektedir:

şular yüzün çarpar taşdan taşlara (3.3)

Bir örnekte de yönelme eki belirtme ekinin yerine kullanılmıştır:

yüri leylā ki ben mevlāya buldum (37.1)

İşaret sıfatı olarak kullanılan *şu* kelimesi Eski Anadolu Türkçesi devresinde *şol* şekliyle kullanılmaktaydı:

şol dağlardan çokdur benim günāhım (1.4)

şol ‘āşık bülbülün güle (27.6)

Onu anlamındaki *anı* işaret zamiri günümüzde artık kullanılmamaktadır.

yama giyerdi eynine anı dilerdi (2.1)

Bazı kelimelerdeki ses değişimleri ağızlardakine benzer özellikler göstermektedir. *Öğüt-* fiili *öviit-* şeklinde de geçmektedir:

öyüdüür arpa éder taqrībini bil (2.1)

h > k değişimi bazı metinlerde tamamlanmamıştır:

yohsa ol perde-i ‘işmet hadicetü’l-kübrāya mı (13.5)

İstek kipinin birinci teklik şahsı aynı beyit içinde bile farklı iki şekil barındırmaktadır:

tākatim yok pādīşāhım eşigine yüz sürem (13.10)

n’édeyim sultān muḥammed ḥāna mı yalvarayım (13.10)

İstek kipinin birinci çokluk şahsı Eski Anadolu Türkçesi devresindeki görünümü metinde de geçmektedir:

livā ‘i’l-ḥamd altında duravuz (24.15)

senün didārını anda görevüz (24.15)

Eski Anadolu Türkçesinde emir kipinin 2. Teklik şahsı olarak görülen {-gII} eki metinlerde görülmüştür:

bizi daḥi kopargıl anlaruñla (24.12)

Ağızlardaki ek eksiltmeleri metinde de görülmektedir. Geniş zamanın olumsuzluk eki {-mAz}’daki /z/ sesi düşürülebilmektedir:

baḳma mısın didemden aḳan yaşlara (3.3)

Tañrı kelimesi ses gelişmesi sonucu *tağrı* şeklinde de kullanılmıştır; ancak *tañrı* şekli de mevcut. ñ sesi n, g ve ŋ seslerini ihtiva ettiği için farklı mecralara da kayış görülmektedir. Kelime kalın sıradan okunursa (n)ğ; ince sıradan okunursa (n)g şeklinde okunur.

tañrınıñ' arslanı şāhım şāh-ı 'alī nerde olur (4.1)

Birinci tip şahıs eklerinin 1. teklik kişisi günümüz Türkçesinde {+Im} şeklinde iken metinlerdeki şekli Eski Anadolu Türkçesindeki {+Am} şekliyle kullanılmıştır:

mücrimem raħım eyle yüzi qaraya (6.1)

benem ol 'āşī-i pür-cürm-i kuşurum kim 'afv éder (9.4)

yanmağdan uşanmazam mevlām pervāne miyem bilmem (10.1)

günahkāram deyü muhyī ümīdin kesme raħmetden (22.5)

giyinmişem şoyunuram mevlām saña dayanuram (28.5)

kim bağlama zamiri günümüz Türkçesinde artık kullanılmamaktadır; ancak devrin bir özelliği olarak metinlere de yansımıştır:

ol ğubārīñ hākine kim baş açup yüz sürmege (11.3)

Bazı ifadeleri güçlendirmek için Farsça alıntılar da kullanılmıştır:

şad hezār² la'net olsun ol yezīdin cānına (14.7)

Eski Anadolu Türkçesinde gerçekleşen d>z değişmesi metinde henüz gerçekleşmemiştir:

hıdmetlerin kııl kabül (15.4)

o sulţānuñ hıdmetinde olalum (33.1)

Metnin bazı ifadelerinde b>p değişmesi gerçekleşmemiştir:

nefsini kaynağ bişir (15.10)

Sükker kelimesi henüz *şeker* halini almamıştır:

qarğa yemez sükkeri (15.12)

Bazı Türkçe kelimeler Eski Anadolu Türkçesi devresinde yazıldıkları şekliyle istinsah edilmiş, istinsah tarihinde dilin kullanılış şekli dikkate alınmamıştır.

{+IAyIn} eki *gibi* anlamında aynı şekliyle istinsah edilmiştir.

manşürleyin olursın (15.13)

özge kelimesi *başka* anlamında aynı şekliyle istinsah edilmiştir:

ondan özge hüneri (15.19)

bizim semt-i haķıķatde bir özge rāhımız vardır (22.3)

Günümüz Türkçesinde kullanılmayıp o devirde kullanılan ettirgenlik eki {-gUr} metinde de kullanılmıştır:

ħabībine ergür beni fedā kılam cān u teni (21.1)

metinde ğ>v değişiminin gerçekleşmediği örneklere rastlanmıştır:

ķulağuzlar bizi haķķa ķomaz rāh-ı đalālete (22.1)

Alıntı kelimelerin Türkçeleştirilmesi

Cönkte yer alan metinlerin bir kısmında Osmanlı Türkçesi imla kaideleri gözetilmemiştir. İmlâ kaidelerinin henüz belirlenmediği, bazı farklı imlâ kullanışlarının görüldüğü Eski Anadolu Türkçesi devresinde alıntı kelimeler Türkçeleştirilmek istenmiştir. Meselâ *şāķ*, *abtal*, *ħaķ*, *ķurbān*, *mū'azzez*, *mücrīme*, *dāħīl*, *ġiryān*, *dāyimā*, *mevlūd* gibi kelimeler ağızların da etkisiyle konuşma

¹ Metinde *tağrı*.

² şad hezār: yüz bin

diline yaklaştırılmış, asıl imlâları göz önünde tutulmaksızın vokaller gösterilmek istenmiş olan alıntı kelimelerdendir.

Alıntı kelimelerdeki ikili sesler tek sese indirilebilmektedir:

*mîzândan kalkınca ola ʿaqlım **şak*** (1.5)

Mısradaki *şak* kelimesi şın, elif ve kaf ile [şāk] yazılmıştır. Buradan da bu kelimenin Türkçeleştirilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Alıntı kelimelerdeki bazı sesler vav harfiyle ünlü olarak gösterilmek istenmiştir. **kurbân** kelimesinde /u/ ses birimi vavlı şekliyle /û/ biçiminde gösterilmiştir.

ol ebû bekir ʿömer ʿosmân ʿaliye **kurbân**³ olayım (16.1)

Arapça ve Farsça terkiplerin yazılışları

Eski Anadolu Türkçesi devresine ait metinlerde Arapça ve Farsça terkiplerin yazılışlarında da bir serbestlik hâkimdir. Terkiplerin yanında bağlama öbeklerinin imlâsında ve bağlacını kullanmak yerine bir Farsça terkip şekli tercih edilmiştir. Meselâ *cinn-i benî âdem* ve *merve-i şafâ* terkip görünümümlü bağlama öbeklerindedir.

Farsça terkinin birinci kelimesinin sonuna okunma kolaylığı sağlamak amacıyla esre konarak tamlama yapılmaktadır.

*hakı zikr edelim **derûn-ı dilden*** (1.6)

Bazı Farsça terkiplerin birinci kelimesinde hareke yerine ye harfi de kullanılmıştır:

***dil-i teşnem** mey-i vaşlûla kandır yâ rasûlallâh* (7.1)

Yuvarlaklaşma ve düzleşme

Yuvarlaklaşma ve düzleşme Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi aksettirilmiştir. Bu türden metinlerin yanında Osmanlı Türkçesinin klasik imlâ ve şekil örnekleri de mevcuttur.

Kelimede yuvarlaklaşma

*redd edüp bizi **kapuñdan** étme sulţanım melûl* (11.4)

*nûh oldum tûfân **içün*** (34.3)

*çok çalışdım dîn **içün*** (34.3)

***kamunuñ** maţlabı birdür yâ **niçün** baʿz[ı] kâfirdür* (38.8)

Ekte yuvarlaklaşma

*yetmiş iki millet **kalkup** karışan* (1.2)

*üçünci kabirden **kalkduğum** zamân* (1.2)

*ʿalişân **getürürken** şahâbeler* (2.1)

*hazret-i hakıñ habîbi **sevgüli** bir dânesi* (5.1)

Kelimede düzleşme

*hak **okıdı** miʿrâca* (34.6)

***yüri** leylâ ki ben mevlâya buldum* (37.1)

³ Metinde *kûrbân*.

Ekte düzleşme

dördüncü şırâtı gördüğüm zamân (1.3)

*yedinci yünusuñ **korğusu** andan* (1.6)

*cevâbında **buyurdular*** (2.1)

***döstliğuna** halk édüp kıldı mükerrem hazretiñ* (8.7)

***kırtılup** emmâreden* (15.1)

Tasavvuf dili

Antolojik bir hüviyet arz eden bu cönkte kullanılan dil umumiyetle sadedir. Tasavvuf diline vâkıf olan bir okuyucu metinleri anlamakta güçlük çekmez.

Kuşların ötmesi onların mürşitlerinden aldıkları *virđ*, yani ders gibi düşünölmüştür:

***virđ** verilmışdi gökyüzünde kuşlara* (3.3)

Tasavvuf kültürünün önemli ifade biçimleri aslı şekilleriyle bu metinde de çokça kullanılmıştır:

*şâh-ı taht-ı **kâba kavsayn**⁴ sensin ey maħbûb-ı haħħ* (8.3)

*kıldı **av adnâ** ile mümtâz rabbi'l-‘âlemîn* (8.3)

şâmına levlâke levlâk⁶ çün dénildi yâ ħabîb (11.5)

Arkaik kelimeler

Arkaik kelimeler bu cönkte belli bir yekün etmektedir. Bu kelimeler, Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olup Osmanlı Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde kullanılmayan kelimelerdir.

Cehennem anlamındaki *tamu* kelimesi arkaik olmuş bir kelimedir.

*cennet zey[i]n olmuş **tamu** tuţuşan* (1.2)

Sirt anlamındaki *eyin* kelimesi günümüzde halk ağzında kalmış bir kelimedir.

*yama giyerdi **eynine** anı dilerdi* (2.1)

Zamanla Türkçede yer etmiş olan “*daha aşağı, daha değersiz; tam olmayan, eksik*” anlamındaki *kemter* kelimesi metinlerde geçmiştir:

*gel şefâ‘at eyle <bu> **kemter** ħulına* (23.1)

Cöngün içindeki metinler ve şairler

Cönkte 37 metin vardır. Bu metinlerden 23 tanesi ilâhi, 11 tanesi kaside, 2 tanesi gazel ve 1 tanesi de dua metnidir. Cönkte yer alan şiirlerin bir kısmında mahlas bulunurken mahlas bulunmayan şiirler de vardır. Şiirlerin büyük kısmı âyinlerde söylenen ilahilerden seçilmiştir.

Bu cönkte adları veya mahlasları yer alan şairler ve şiir sayıları şöyledir:

⁴ *kâba kavsayn*: iki yay kadar. Allâh, **Kur’ân**, 53. Necm 9. “İki yay kadar yahut daha yakın oldu.”

⁵ *av adnâ*: yahut daha yakın. Allâh, **Kur’ân**, 53. Necm 9. “İki yay kadar yahut daha yakın oldu.”

⁶ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet, İstanbul 1991, s.290: Aclûnî, II, 164’te geçen, “Ya Muhammed sen olmasaydın sen, felekleri yaratmazdım ben.” Anlamına gelen kudsî hadis.

Yunus Emre [1240/1-1320/1] 5 adet: 1a-1b, 20a^{2st}, 21a, 21b^{1st}, 22a^{1st}; Pir Sultan Abdal [1502 – 1576] 1 adet: 2b-3a; Hasan Sezâî [1669-1738] 2 adet: 4a, 5a; [Mehmet] Nasûhî [Üsküdarî] [1648-1717] 1 adet: 4b; Fahrî [Ahmed Efendi] [? - 1799] 1 adet: 6a; Abdü'l-ehad Nûrî [1594 – 1650/1] 2 adet: 7b, 19b; Şeyh Hâfız Ebû'l-Vefâ [? - 1491] 1 adet: 7b-8a-8b; Keçecizâde İzzet Molla [1785-1829] 1 adet: 8b-9a; Kethüdazade Ârif Efendi [1777-1849] 1 adet: 10b-11a; Kaygusuz Abdal [1341-1444] 1 adet: 11b-12a; Münire Hanım [1825-1903] 6 adet: 12b, 12b-13a, 13a, 13b, 13b, 14a; Mehmet Muhyiddîn Efendi [? – 1611] 1 adet: 14a-14b; [Nalçacı Şeyh] Halîl [Efendi] [? - 1671] 1 adet: 17b; Ümmî Sinan [? –1568] 1 adet: 18a; Niyazî-i Mısrî [1618-1693] 2 adet: 20a^{1st}, 21b^{2st}; [Aziz Mahmud] Hüdâyî [1541-1628] 1 adet: 22a.

Cönkte kime ait olduklarına dair kayıt olmayan; ancak sahipleri bilinen şiirlerin şairleri ve adetleri de şöyledir:

Pir Sultan Abdal 2 adet: 3b-4a, 20b; Tahir 1 adet: 6b-7a; Yunus Emre 1 adet: 14b.

Kime ait olduklarına dair cönkte kaydı geçmeyen ve sahipleri bilinmeyen şiir ve dua metinleri de şöyledir:

İlahi 3 adet: 1b-2a-2b, 18b, 19a; kaside 1 adet: 9b-10a; dua 1 adet: 15a-15b-16a-16b-17a.

Cönkte adları geçen şairlerin ölüm tarihine göre kronolojik sırası şöyledir:

Yunus Emre [1240/1-1320/1]

Kaygusuz Abdal [1341-1444]

Şeyh Hâfız Ebû'l-Vefâ [? - 1491]

Ümmî Sinan [? –1568]

Pir Sultan Abdal [1502 – 1576]

Mehmet Muhyiddîn Efendi [? – 1611]

[Aziz Mahmud] Hüdâyî [1541-1628]

Abdü'l-ehad Nûrî [1594 – 1650/1]

Nalçacı Şeyh Halîl [Efendi] [? - 1671]

Niyazî-i Mısrî [1618-1693]

Mehmet Nasûhî Üsküdarî [1648-1718]

Hasan Sezâî [1669-1738]

Fahrî [Ahmed Efendi] [? - 1799]

Keçecizâde İzzet Molla [1785-1829]

Kethüdazade Ârif Efendi [1777-1849]

Münire Hanım [1825-1903]⁷

⁷ Serhan ALKAN İSPİRLİ, **Osmanlı Kadınının Şiiri**, *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s. 451.
http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi6/30alkanispirliSerhan.pdf, 11.09.2011, 23.00

Cöngün tam metni

1. [1^a] *kaşide*

bismillāhi 'r-rahmāni 'r-rahīm
6+5

- 1 ey yārenler yedi yerde *qorqum* var
evvelā birisi öldüğüm zamān
ikinci *qorqduğum* *qabir* 'azābı
su 'āl melekleri geldiği zamān
- 2 yetmiş iki millet *qalkup* *qarışan*
cennet zey[i]n olmuş tamu *tuşuşan*
haqqı olan bir<i> birine *yapışan*
üçüncü *qabirden* *qalkduğum* zamān
- 3 *qabirden* *qalkınca* *tururuz* anca
'aqlım *şaşar* *günāhım*[1] anunca
qılıçdan keskindir hem *qıldan* ince
dördüncü *şirātı* *gördüğüm* zamān
- 4 *şol* dağlardan *çoğdur* benim *günāhım*
senden *ğayrı* *yoğdur* benim *allāhım*
<yetiş> yā muḥammed budur benim *penāhım*
beşinci *mizāna* *qonduğum* zamān
- 5 *mizāndan* *qalkınca* ola 'aqlım *şakq*⁸
[1^b] iki sancağ *dikilmiş* birisi aq
'āşī *qullarını* sür deyince *haqq*
altıncı *ümmeñ* bildiği zamān
- 6 *haqqı* *zıkr* *édelim* *derün-ı* *dilden*
ilāhī ayırma *imānı* *tenden*
yedinci *yūnusūñ*⁹ *qorkusu* andan
berātı eline aldığı zamān

2. *ilāhī*

- 1 *cehizi* *fāṭıma* *qızın* *rasūlallāh*¹⁰

⁸ Metinde *şak*.

⁹ Yunus Emre [1240-1321]

‘ālīṣān getirürken şahâbeler
 ebübekr ‘ömer ‘osmân ebübekr ağladı
 dédi nedir bu yâ rasûlallâh
 cevâbında buyurdılar
 fenâda bu da çok
 ey yârenler cehizini şorar iseñ
 biri yaştıķ biri tesbîḥ
 biri çanak biri desti birisi
 el degirmeni mübârek şûfî
 [2^a] üstünde var idi on iki
 yama giyerdi eynine anı dilerdi
 ümmeti amân fâtıma ḥâlini diñle eliyle
 öyüdür¹¹ arpa éder taķrîbini bil
 ḳalb-i dili dâ’im oķur ḳur’ân
 bu devlet çok mudur ana kimiñ
 ḳızı durup yince ayağıyla başıñ
 şalar gözünden yaş aķar her ân
 gözüm nûrı ḥasan ile ḥüseyn
 idiler eşhed mübârek gömlegiñ
 ḳana bulaşdırdı yezîd-i la‘‘ân
 eline gömlegiñ ala ḥaḳḳıñ dîvânına vara
 nisâlara şefî‘ ola ḳurulunca
 ulu dîvân babamıñ ümmeti
 içün dilere anların şuçun
 ḥasan ḥüseyn ḥürmeti-yçün bağışla
 [2^b] anlarıñ cem‘an şırâṭ köprüsini
 geçür ḥayât ırmağından içür
 maḳâm-ı cennete göçür deyü
 yalvara çok ey cân

3. ilâhî

6+5

- 1 şabâḥıñ seherinde cünbüşe geldi
 dağlar yâ muḥammed ‘alî çağırır hû
 bülbü[ı]ñ nâlesi bağrımı deldi
 dağlar yâ muḥammed ‘alî çağırır hû

¹⁰ Bu metin nesir havasında yazılmış; ancak içindeki bazı kelimelerin kafiyeli olmasından dolayı metnin bozulmuş bir manzume olduğu anlaşılmaktadır.

¹¹ *öyüdür*: Bu kelime bazı şekillerde *ğ* ile bazı yerlerde ise *v* ile yazılır. Burada ise *y* ile yazılmıştır, *öğüdür* anlamındadır.

- 2 gördüm çarḥ-ı felek semā dönüyor
yüregime bir ot düşdi yanıyor
kāmīl mūrīde mūrşidinden ḳanıyor
ḳanar yā muḥammed ‘alī çağırır hū
dağlar yā muḥammed şāhı çağırır hū
- 3 vird vérilmişdi gökyüzünde ḳuşlara
[3^a] baḳma mısın dīdemden aḳan yaşlara
şular yüzün çarpar taşdan taşlara
aḳar yā muḥammed ‘alī çağırır hū
tağlar yā muḥammed şāhı çağırır hū
- 4 **abdāl** pīr sultānıñ¹² çoḳdur ‘āşıkı
‘āşık olanların yanar ‘ışıkı
imām ḥasan şāh ḥüseyn beşiḡi
şallar yā muḥammed ‘alī çağırır hū

4. ilāhī

6+5¹³

- 1 güzel ‘āşık saña bir su ’ālim var
ḳudret bahārınıñ güli bāḡı nerde olur
tañrınıñ¹⁴ arşlānı şāhım şāh-ı ‘alī nerde olur
zāhirde bātında bir güzel cānsıñ
tañrınıñ¹⁵ arşlānı şāhım şāh-ı ‘alī nerde olur
- 2 [3^b] bu dünyānıñ varıñ yoḡıñ batırın
güverciñ vatanına girüp oturuñ
zemherīde ḡonca güller bitiriñ
zemherīde biteñ gülüñ dalı da nerde olur
tañrınıñ¹⁶ arşlānı şāhım şāh-ı ‘alī nerde olur
- 3 yedisi sırdır a şāhım ‘ayāndır beşi
tedbīrde bozulmuş şāhım taḳdīriñ işi
üç yüz altmış altı şuların başı
çaylayup aḳan şuyuñ güli de nerde olur

¹² Pir Sultan Abdal [1502 – 1576].

¹³ Metin 6+5 hece ölçüsü yazılmış; ancak aralarda metne ilaveler de mevcut.

¹⁴ Metinde *tağrı*, ancak *tañrı* şekli de mevcut. ñ sesi n, g ve η seslerini ihtiva ettiği için farklı meccralara da kayış görülmektedir. Kelime kalın sıradan okunursa (n)ğ; ince sıradan okunursa (n)g şeklinde okunur.

¹⁵ Metinde *tağrı*.

¹⁶ Metinde *tağrı*.

- 4 bize sulṭānım¹⁷ hū der üçler yediler
 erenler kılcıñ şāhım yol ḳodular
 ḳaber vérsin müderrisler ḳaḳılar
 tañırımñ arşlānı şāhım şāh-ı ‘alī nerde olur

5.

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. [4^a] ḳāzret-i ḳāḳıñ ḳābībi sevgüli bir dānesi
 oldıḳı-y-çün oldı ‘ālem ḳüsnünñ dīvānesi
 zāt-ı pākındır sebep bu ‘āleminñ icādına
 olmasa teşrīfñ olmazdı cihān ḳāşānesi
- 2 yā rasūlallāh vişālīñ bezmine şāyeste ḳıl
 tā gönül olsun şarāb-ı ‘aşḳımñ mestānesi
 genc-i ‘aşḳıñ maḳzeni olmuş **sezā**’i¹⁸ ḳāra
 ḳiç ‘imāret istemez bu gönümünñ vīrānesi

6.

- . - - / - . - - / - . -

- 1 [4^b] eyleyen ‘uşşāḳı şeydā dāimā
 ṭal‘atūñdur yā rasūlallāh senūñ¹⁹
- merḳamet ḳıl ben ḳarīb āvāreye
 mücrimem raḳm eyle yüzi ḳaraya
 şefḳat étmek bī-kes ü bī-çāreye²⁰
 ‘ādetūñdür yā rasūlallāh senūñ²¹

¹⁷ Pir Sultan Abdal [1502 – 1576].

¹⁸ Hasan Sezâi [1669-1738].

¹⁹ Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru**, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947, s. 156-157’den bu dörtlükteki iki noksan mısra:

*derdi ile āh étdüren subḳ u mesā
 ḳasretindür yā rasūlullah senin*

²⁰ Metinde *bī-kes-i bī-çāreye*.

²¹ Nasuhi Mehmed [Öl. 15 Ağustos 1717], **Gazeliyât**, 06 Mil Yz FB 311/2, Milli Kütüphane, Ankara, s. 12’de aşağıdaki dörtlükler de yer alır:

rüz u şeb kārüm benüm eḳān éden
 nār-ı ḳasretle dilüm sūzān éden
 dem be-dem bu gözlerüm giryān éden
 firḳatūñdür yā rasūlallāh senūñ

aşfiyānuñ gördüḳü luṭf-ı ḳudā

Turkish Studies

- 2 ey şefî' u'l-müznibîn nûr-ı aḥad
bir ğarībūndir **naşūhî**²² kıl meded
bāb-ı luṭfuñdan kerem kıl étme red
ümmeñdür yâ rasûlallāh senūñ

7.

. . . . / . . . . / . . . . / . . . . /

- 1 **[5^a]** derūnum āteş-i 'aşkıñla yansun yâ rasûlallāh
dil-i teşnem mey-i vaşlıñla ḳandır yâ rasûlallāh
- 2 iḳenler cām-ı 'aşkıñ āb-ı hıızra iltifāt étmez
seniñ 'aşkıñ ḥayāt-ı cāvidāndır yâ rasûlallāh²³
- 3 **sezāyî**²⁴ derdmendiñ²⁵ bāb-ı luṭfuñ ilticā eyler
bilür kim dergehiñ dāru'l-emāndır yâ rasûlallāh

8. **[5^bØ] [6^a] ḳaşıde**

- . . . . / - . . . . / - . . . . / - . . . .

- 1 ser-firāz-ı enbiyā v'ey müsteşār-ı kibriyā
pertev-i nûr-ı nübüvvet şāh-ı ḥatmü'l-mürselīn
- 2 bülbül-i bāğ-ı risālet faḥr-i ser-tāc-ı rusül <nübüvvet>
aḥmed ü maḥmūd muḥammed şādiḳu'l-va' du'l-emīn
- 3 şāh-ı taḥt-ı *ḳāba ḳavsayır*²⁶ sensin ey maḥbûb-ı ḥaḳḳ
ḳıldı *av adnā*²⁷ ile mümtāz rabbi'l-'ālemīn

evliyānuñ sürdüğü zevḳ-ı şafā
enbiyānuñ bulduğı rif' at-i şehā
devbleñdür yâ rasûlallāh senūñ

²² Mehmet Nasûhî Üsküdarî [1648-1717].

²³ Şiirin aslında buraya alınmamış iki beyit daha vardır:

firāḳıñ āteşi bağrım yakıp eşkim revān étدی
dü çeşm-i intizārım dolu ḳandır yâ rasûlullāh
sen ol şems-i ḥaḳıḳatsın 'ālem cümle zerrātın
vücūduñ bā'ış-i kevn ü mekāndır yâ rasûlullāh

²⁴ Hasan Sezâî [1669-1738].

²⁵ Metinde *derd-i mendîñ*.

²⁶ *ḳāba ḳavsayın*: iki yay kadar.

²⁷ *av adnā*: yahut daha yakın.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/4 Fall 2011

- 4 var mı gelmiş kâ'inâta sen gibi eşref nebî
böyle câh-ı rif'ate nâ'il olan şâh-ı güzîn
- 5 zât-ı pâkiñ gibi yokdur nezd-i hâkda sevgili
ih̄titâm-ı enbiyâsın ey rasûl-i pâk-i dîn
- 6 étmeseydin gerçi teşrif bu cihân mülkine kim
halk olunmazdı bu 'âlem bu semâvât u zemîn
- 7 döstlüğuna halk édüp kıldı mükerrerem hâzretiñ
kâ'inâta étدی irsâl *rahma^{tan} li'l-'âlamîn*²⁸
- 8 isterem rûz-ı cezâda dest-gîr ol fahriye²⁹
'arşa-i maşşerde sensin çün şefî' u'l-müznibîn

9. [6^b] ilâhî

- . - - / - . - - / - . - - / - . - -

- 1 ey meh-i burc-ı şeref maṭla'-ı feyz-i ebedî
'arız-ı enverinüñ âyine-i nûr-ı şamedî
yokdur ihsânınıñ ey kân-ı mürüvvet 'adedi
sensin 'aşî vü zelîlün sened-i mu'temedî
- ḳoma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
gerçi sen étmez iseñ bize kim eyler mededi
meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusûl huz bi-yedî
- 2 haḳḳ rasûl oldı âyine étدی delâlet ḳur'an
eyledi medhîni ol hâzret-i rabb-i yezdân
kimden ümîd édeyim derdime ğayrı dermân
sen édersiñ yine mücrimlere 'afv u ihsân
- ḳoma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
gerçi sen étmez iseñ bize kim eyler mededi
meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusûl huz bi-yedî
- 3 oldı hurşîd-i cihân tâb-ı ruḥuñ me'hâz-i nûr
'âlemi sensin éden luḫf-ı kereminle mesrûr
[7^a] ne ḳadar var ise bu bende-i zârında ḳuşûr

²⁸ *rahma^{tan} li'l-'âlamîn*: âlemlere rahmet.

²⁹ Fahrî [Ahmed Efendi] [? - 1799].

dergeh-i ‘atıfetiñden kuluñı eyleme dūr

qoma yüz üzre bu üftādene eyle mededi
gerçi sen étmez iseñ bize kim eyler mededi
meded ey qāfile-sālār-ı rusül huz bi-yedī

- 4 benem ol ‘āşī-i pūr-cürm-i kuşūrum kim ‘afv éder
étدی her sâ‘atim ‘işyān u haṭā ile gūzār
sen qabūl étmez iseñ bize raḥmet kim éder
kerem-i luṭfiñı kıl rüz-ı cezāda yāver

qoma yüz üzre bu üftādene eyle mededi
gerçi sen étmez iseñ bize kim eyler mededi
meded ey qāfile-sālār-ı rusül huz bi-yedī

tammāt

10. [7^b] ilāhī

7+7

- 1 yanmaqdan uşanmazam mevlām pervāne miyem bilmem
hiç şonunı şaymazam mevlām divāne miyem bilmem
- 2 her şām u seher zārım gūş eylemez ol yārım
küsmüş³⁰ baña hūnkārım mevlām bi-gāne miyem bilmem
- 3 dīl hānı³¹ harāb oldı yıqıldı yere³² türāb oldı
her cānibi bāb oldı mevlām vīrāne miyem bilmem
- 4 qalbimde ocağım var bu sīnede dāğım var
āteşde duracağım var mevlām hep yana miyam bilmem
- 5 **nūri**³³ dem-i dehşetde baḥr-i ğam-ı firqatde
‘ālem buna ḥayretde mevlām dürdāne miyem bilmem³⁴

³⁰ Abdülehad Nūri, **Divan-ı Nuri**, Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 914, s.36’da *bakmaz*.

³¹ **age**, s.36’da *hāne*

³² **age**, s.36’da bu kelime mevcut değil, zaten vezne göre fazlalıktır.

³³ Abdü’l-ehad Nūri [1594 – 1651].

³⁴ **age**, s.36’da bu beyit şöyledir:

*bulub dem-i eşyāhı gül vére mi dil şāhı
bu dünyāda ben daḥı uşlana miyam bilmem*

Turkish Studies

11. ilāhī

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

- 1 mefhar-i cümle cihānsın ey şefā' at ma' deni
mekkede doğduñ medīne içre kıldıñ meskeni
vuşlatıñla biz faķiri eyle mesrūr yā ğanı
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni
- 2 [8^a] cānib-i haķdan rasūlsūñ sen beşāret étmege
'orf-i küfri kať ile dīni 'imāret étmege
ravza-i pür-nūrını bir kez ziyāret étmege
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni
- 3 mā' il oldum hūb cemāliñ çün düşümde görmege
rū' yetiñle cümle maķşūd u merāma érmege
ol ğubārıñ hākine kim baş açup yüz sürmege
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni
- 4 cürm-i ' işyān ile geldik şānına düşen kabūl
bir şefā' atdir recāmız hażretinden yā rasūl
redd édüp bizi kaķuñdan étme sulţanım melūl
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni
- 5 şānına levlāke levlāk çün dénildi yā haķīb
fī'l-haķīka^t medħe lāyık hem degildir bu ğarīb
red étme derdime dermān sendendir taķīb
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni
- 6 [8^b] enbiyālar serverisiñ yā muħammed muştafa
nūr-ı vechiñ pertevi hem 'āleme vérdi ziyā
āsītānında kuluñdur **şeyh imām hāfız vefā**³⁵
düşdi göñlüm yā muħammed cānım ārzūlar seni

12. kaşīde-i 'izzet mollā³⁶

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

- 1 naķş-ı dil levn-i ' alevle kalb-i sūzānsın ' alī
çağırır rüy-ı sirişkim çeşm-i giryānım ' alī

³⁵ Şeyh Hāfız Ebû'l-Vefā [? - 1491].

³⁶ Keçecizāde İzzet Molla [1785-1829].

gel yetiş imdādıma ey şāh-ı merdānım ʿalī

dūzah-ı firqatde qoyma yandım ĩmānım ʿalī
kevs̄erin sāk̄isisin qandır beni cānım ʿalī

- 2 ehl-i beytiñ ʿaşkına söndür bu nār-ı ḥasreti
teşne-gān senden ümīd eyler şarāb-ı vuşlatı
gelmesün aḥvālime ceddiñ muḥammed ümmeti

dūzah-ı firqatde qoyma yandım ĩmānım ʿalī
kevs̄erin sāk̄isisin qandır beni cānım ʿalī

- 3 [9^a] laʿl-i lebinden cereyān eyledi māʿuʿl-ḥayāt
çeşme-i āb-ı ḥayātı bulsam étmem iltifāt
bu dil-i sūzānıma senden olur ancak necāt

dūzah-ı firqatde qoyma yandım ĩmānım ʿalī
kevs̄erin sāk̄isisin qandır beni cānım ʿalī

- 4 nūr-ı çeşmi fāḫıma maḥdūmı aʿzam ʿaşkına
şāh-ı taḥt-ı kerbelā sıbt-ı mükerrem ʿaşkına
mest-i şahbā-yı şehādetden aqan dem ʿaşkına

dūzah-ı firqatde qoyma yandım ĩmānım ʿalī
kevs̄erin sāk̄isisin qandır beni cānım ʿalī

13. [9^b] qaşīde

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

- 1 bunca ʿişyān-ile ben sübhāna mı yalvarayım
mücrimem ʿaşı qulam sulḫāna mı yalvarayım
- 2 yoḥsa ol şehriʿl-medīne cennetüʿl-meʿvāya mı
ravza-i pāk-i şefāʿat-kāna mı yalvarayım
- 3 ʿumre-i ṭavāf kudūm-i zemzem merve vü şafā
vaqfe-i aʿlā cebel-i ʿarafāta mı yalvarayım
- 4 yer yüzünde cümleden eşref maḫām-ı muḥterem
kaʿbe-i beytüʿl-ḥarām eyvāna mı yalvarayım
- 5 yoḥsa ol perde-i ʿişmet ḥadīcetüʿl-kübrāya mı

Turkish Studies

- hazret-i binti'r-rasul fâtima^{tu}z-zehrâya mı yalvarayım
- 6 âl-i evlâd-ı muḥammed cümle aşḫâb-ı güzîn
hazret-i ebû bekir ' ömer ' oşmâna mı yalvarayım
- 7 hem ' aliyye'l-murtaẓâ ol ibn-i ' amm-i muştafâ
ḥaydar-ı kerrâr olan arslâna mı yalvarayım
- 8 [10^a] ḥamza vü ' abbâs zübeyr-i ' ammi-i rasul-i muḥterem
ol-mu' azzez ol mükerrem şâhâna mı yalvarayım
- 9 ḥâzin-i cennet emîn-i vaḥy-i rabbi'l-' âlemîn
hazret-i cibrîl olan rıḍvâna mı yalvarayım
- 10 tākâtim yok pâdişâhım eşigine yüz sürem
n'êdeyim sulṭân muḥammed ḥâna mı yalvarayım

tammât

14. [10^b] mersiyye-i âl-i ' abâ imâm ḥasan ve imâm ḥüseyn

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

- 1 ḳurratu'l-' ayn-ı ḥabîb-i kibriyâsın yâ ḥüseyn
nûr-ı çeşm-i şâh-ı merdân murtaẓâsın yâ ḥüseyn
- 2 hem ciger-pâre-i zehrâ fâtima ḥayru'n-nisâ
ehl-i beyt-i müctebâ âl-i ' abâsın yâ ḥüseyn
- 3 ḥalkâ vü ḥalkâ müşennâsın rasulallâh sen
nâzenîn-i enbiyâ vü etḳiyâsın yâ ḥüseyn
- 4 seyyidü'ş-şebâb-ı ehlü'l-cennet déndi şanıña
pîşvâ-yı etḳiyâ vü aşfiyâsın yâ ḥüseyn
- 5 *biḍâ'at minnî*³⁷ dénildi vâlideyn ḥaḳḳında çün
cedd-i zât-ı pâdişâh-ı evliyâsın yâ ḥüseyn
- 6 vâlideyn ḥaḳḳında dénildi *lâ fatâ illâ ' alî*³⁸

³⁷ *biḍâ'at minnî*: benden bir parça.

³⁸ *lâ fatâ illâ ' alî*: Ali'den başka yiğit yoktur.

- maẓhar-ı sırr-ı etemm-i *lā fatāsın* yā ħüseyñ
- 7 şad hezār la‘ net olsun ol yezīdin cānına
néce kaçd éder saña nūr-ı ħudāsın yā ħüseyñ
- 8 la‘ net olsun āline aşĥābına a‘ vānına
görmediler mi seni ‘aynu’l-verāsın yā ħüseyñ
- 9 saña güllen toĥunan ümīd éder mi maġfiret
ġonca-i güleşen-sarāy-ı muştafāsın yā ħüseyñ
- 10 [11^a] ehl-i maĥşer dest-i ħaydardan iġerken kevşeri
sen şuşuzluġla şehīd-i kerbelāsın yā ħüseyñ
- 11 ħıl şefā‘at ‘ārife³⁹ ceddüñ muĥammed ‘aşĥına
‘arşa-i maĥşerde maĥbūlu’r-recāsın yā ħüseyñ

tammāt tammāt 1

15. [11^b] **kaġgusuz sultān**⁴⁰

4+3

- 1 allāh allāh yaradan
günde yüz biñ cur‘adan
yār ile yār ola gör
aġyār çıġsun aradan
- 2 derviş ħaġġa vér gönül
pek şaġın aġyāreden
nefsini ħıl müslümān
ħurtılup emmāreden
- 3 lāf-ı güzār ehline
tutma ħulaġıñ şaġın
ma‘rifet ehlini bul
geġ bu aġı ħaradan
- 4 ħıdmetlerin ħıl ħabūl
anlara eyle duġūl
şırlarına maĥrem ol

³⁹ Kethüdazade Ârif Efendi [1777-1849].

⁴⁰ Kaygusuz Abdal [1341-1444].

- gizli ve âşkâreden
- 5 sende olan senligi
gidere gör benligi
her kemâli hâkka vér
kendin çıkar aradan
- 6 bekle vahdet gūşesin
ki şaşın uçurursın
kandili minâreden
- 7 verme gönül cihâna
aldanup ey dīvâne
ğaflet ile göçersin
duymazsın esrâreden
- 8 mü 'min olan seçilür
güller gibi açılır
'aşk gülistânını gör
şaşın gözin hâreden
- 9 nefsini bil 'ârif ol
tâ bulasın hâkka yol
mahrem-i esrâr alup
seyr eyle kenâreden
- 10 [12^a] nefsini kaynağ bişir
gönlünü hâkka düşür
gönlünü hâkka düşür
nâtığda olan kişi
farkı eşcâreden
- 11 cahil ü nâ-dâna bağ
adını hayvâna taş
zâhir iken bâtını
o imiş inkâr eden
- 12 karğa yemez sükkeri
tūṭi ola gör yüri
münker olan ne bilür
ebyâz-ı eş'âreden
- 13 tıfl-ı yemm dem-be-dem

- tanbūra ʔanbūr söyleme
manşūrleyin olursın
bilmezsin müdārādan⁴¹
- 14 fīl yükin ʔarıncaya
yükletme çekebilmez
- la‘ l-i gevher ʔıymetin
um seng-i ʔāreden
- 15 sen āsānı ararsın
ʔaʔdan ayrı degildir
zātı şıfātı muṭlaʔ
ʔırʔası ʔār-pār[e]den
- 16 insān nūr-ı ʔadīmdür
ʔasta degil ʔakīmdür
sen daʔı insān isen
añla bu eş‘ āreden
- 17 ‘ aʔlına ‘ āʔil déme
varlığına benim déme
sen hemān ʔurtulursın
bu nefsi emmāreden
- 18 āh éden ‘ āşıʔlar
bu yola cān ile baş
oynatırsan daʔı ‘ irfān isen
seyr eyle kenāreden
- 19 **ʔayğusuz**⁴² hüneri
ʔalvāt u bīryān yemek
ondan özge hüneri
um bu bī-ʔāreden
- tammat*

⁴¹ Metinde *müdāra*.

⁴² Kaygusuz Abdal [1341-1444].

16. [12^b] **kaşide**

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

- 1 gül cemâliñ seyr éden gözlere **qurbân** olayım
ol ebû bekir ‘ömer ‘oşmân ‘aliye **qurbân**⁴³ olayım
kûrretü’l-‘ayneyn buyrılan hem seyyidetü’n-nisâ
ol hadîce-i kübrâya **qurbân** olayım
- 2 nışf-ı nûrun oldu ‘âleme rahmet
cism-i mübarekin olmuşdur cümleye ni‘met

ümmetiñ oldığımız hem sa‘âdetine devlet
cümle aşhâbına **qurbân** olayım
- 3 şanıña levlâk okundu rabbü’l-‘âlemîñ
hem aḥmed-i maḥmûdsun zâtıñ muḥammed emîn
bende medfûndur deyü eflâke faḥr eyler zemîn
ol mu‘azzez pür-münevver ḥâke **qurbân** olayım
- 4 ravzana cennet dênüldi ey şâh-ı rusül
‘âkıbet felâḥa érer bulanlar saña vuşül
hâzâ şirâ’^m muştaḳımdür toḡru yol
yoldan ayrılmayan câna **qurbân** olayım
- 5 saña ‘âşıkdur cümle ehl-i semâvât u zemîn
merḳadin eyler ziyâret peyk-i rabbe’l-‘âlemîñ
yolun terk-i cân éden olur âfâtdan emîn
fedâ-yı cân éden ‘âşıqlara **qurbân** olayım
- 6 kamu işledigim ‘işyân sen oldun dertlere dermân
el-amân el-amân ey şâh-ı enbiyâ el-amân
rûz-ı maḥşerde şefâ‘ at kıl bu **münîre**⁴⁴ mücrime⁴⁵
sen şefâ‘ at kâni şâh-ı **qurbân** olayım

[tam]m[at]

---

⁴³ Metinde *qurbân*.

⁴⁴ Münîre Hanım [1825-1903].

⁴⁵ Metinde *mücrime*.

17. **kaşide**

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 dilde derdim efzūn oldu *daḥīlak yā rasūlallah*⁴⁶
āb-ı dīdem ceyhūn oldu *daḥīlak yā ḥabīballah*
- 2 gönül bir sevdāya düşdi ciger biryān olup bitdi
gam-ı ʿālem serden aşdı *daḥīlak yā rasūlallah*
- 3 rüz u şeb⁴⁷ artar efġānım çok ġarīk baḥr-i ʿişyānım
[13^a] zelīlem derde dermānım *daḥīlak yā rasūlallah*
- 4 gönül şem^ç asını uyar nihān olur sırr-ı dildār
zārī bülbül seyr-i gülzār *daḥīlak yā rasūlallah*
- 5 cümleñiñ maḳşūdı sensin eyā bedr-i münīr
çaresizlere sen dest-gīr *daḥīlak yā rasūlallah*
- 6 **münīre**⁴⁸ şefā^ç at kıl ey nūr-ı çeşm-i aşfiyā
ki dāḥil-i nār olursam *daḥīlak yā rasūlallah*

18. **kaşide**

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 gönül ḥaḳdan niyāz eyler yüzüm sürsem o dergāha
fiġān-ı āh-ı vāh eyler yüzüm sürsem o dergāha
- 2 çekilüp gider ʿāşıklar āh éder baġrı yanıklar
nevm-i ġafletden uyanıklar yüzüm sürsem o dergāha
- 3 néce şabr eylesün cānım kerem senden olur şāhım
iḥsān ét ulu penāhım yüzüm sürsem o dergāha
- 4 bülbül-i şūrīdesiyem çāre-sāzam néce édem
ḳan ağlayu iki dīdem yüzüm sürsem o dergāha
- 5 bu dünyāya gelen gülmez fenā olur ebed ḳalmaz
dīl-i maḥzūmı şād olmaz yüzüm sürsem o dergāha

⁴⁶ *daḥīlak yā rasūlallah*: Sana yalvarırım ey Allahın rasulü.

⁴⁷ Metinde *rüz-ı şeb*.

⁴⁸ Münire Hanım [1825-1903].

- 6 **münîre**⁴⁹ der dîdem pür-ḥûn gönül pervâz éder dün gün
rahîmsin ey ḡanî bî-çûn yüzüm sürsem o dergâha

[tam]m[at]

19. [13^b] **kaşîde**

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 vişâliñ fikrine düşüp gece gündüz derim allâh
umarım ki maḥrûm étmez ḡanîdir ol kerîm allâh
- 2 tevekkül ol ḥaḳḳa ṭayan aç gözün ḡafletden uyan
helâk olur nefse uyan ḥaber verdi rasûlallâh
- 3 tevḥîde gel olsa ḡâfil lezzet alır olan ‘âḳıl
ṭâlib[-i] ‘ilm olma câhil su’âl éder yarın allâh
- 4 hevâ-yı nefsim euyup eylerim cürm-ile⁵⁰ ‘iştân
nedâmet bâbına gelüp dilerim ‘afv ile iḥsân
şefî‘ü’l-müznibînsin ḥacîlem yâ rasûlallâh
- 5 **münîre**⁵¹ şefâ‘at kııl felekler burcundan mâhı
zâr-ı giryân éder âhı meded senden rasûlallâh

tammat

20. **kaşîde**

- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . . -

- 1 ḳâdir mevlâm budur senden dileyim
bir mürşîd-i kâmile bende olayım
râh-ı ḥaḳḳda cânım fedâ kılayım
vücûdum küllî maḥv édüp bî-cân olayım
- 2 mürşîd-i kâmil olanıñ her sözi burhân olur
benliginden dūr olup vâle vü ḥayrân olur
‘âşıḳ-ı şârifleriñ dîdesi giryân olur

⁴⁹ Münîre Hanım [1825-1903].

⁵⁰ Metinde *cirm-ile*.

⁵¹ Münîre Hanım [1825-1903].

s̄ine-çāk-i cism-i hāk édüp yeksān olayım

- 3 gel **münire**⁵² şaķınup olma hevāya heves
būlbūl-i şūrīde mişāli ḥabis olursun ḳafes
ḥaḳḳı zıkr eyle sen dā'imā⁵³ her nefes
arayup mevlāyı cānda bulayım

21. [14^a] ḳaşıde

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 münācātım budur senden yanayım 'aşḳına yā rab
vücūdum küllī maḥv olsun kül olsun 'aşḳına yā rab
- 2 ḥabībīne érgür beni fedā ḳılam cān u teni
gelince ol ḥisāb günü ḳan ağlayup diyem yā rab
- 3 günāhım çok néce édem ol dīvāna naşıl gidem
ḳan ağlayu iki dīdem kerem senden olur yā rab
- 4 baña senden olur imdād gine sensin senden murād
gönül şehrini ābād éden sensin amān yā rab
- 5 gece gündüz ḳılam zārı 'iştānımdan gece bārī
ḳalb evinden ağyārı sürüp çıkar amān yā rab
- 6 **münire**⁵⁴ der bir 'aşı ḳulum varmaz ise saña yolum
olursa nefsimden zulüm néce olur ḥālīm yā rab

[tam]m[at]

22. ḡazel

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 niyāz-ı 'arz-ı ḥācāta ulu dergāhımız vardır
dil-i cāndan münācāta bizim allāhımız vardır
- 2 ḳulaḡuzlar bizi ḥaḳḳa ḳomaz rāh-ı ḳalālete
ḳula mevlāyı bildirir rasūlallāhımız vardır

⁵² Münire Hanım [1825-1903].

⁵³ Metinde *dāyīmā*.

⁵⁴ Münire Hanım [1825-1903].

- 3   tarīḳ-ı ḥaḳḳa her kāmīl birer yoldan sülūk eyler
          bizim semt-i ḥaḳīḳatde bir özge rāhımız vardır
- 4   tarīḳat ehliyüz şūfī bizi şanma ḳurı zāhid
          [14^b] gécelerde girye vü zārī şeḫerde āhımız vardır
- 5   günahkāram deyü muḫyī⁵⁵ ümīdin kesme raḫmetden
          muḫammed muştafā gibi şefā' at-kānımız vardır

[tam]m[at]

23.

6+5

- 1   cānım ḳurbān olsun seniñ yoluna
          adı güzel kendi güzel muḫammed aḫmed
          gel şefā' at eyle <bu> kemter ḳulına
          adı güzel kendi güzel muḫammed aḫmed
- 2   mü 'min olanlarıñ çoḳdur cefāsı
          āḫiretde olur zevḳ u şafāsı
          on sekiz biñ 'ālemiñ muştafāsı
          adı güzel kendi güzel muḫammed aḫmed

24.

6+5⁵⁶

- 1   [15^a] tamām oldı oḳundı çünki mevlid⁵⁷
          oḳuyup diñleyenlere er ü 'avrat
          ilāhī bunlara sen eyle raḫmet
- 2   ilāhī bunlara cennetde sen vér rasülün
          hem yanında sen vaḫan vér rasülün
- 3   mevlüdini diñlediler
          kimi āḫ étđi kimi aḫladılar
- 4   bu meclisde ḫāzır olan kişiye

⁵⁵ Mehmet Muhyiddin Efendi [? – 1611].

⁵⁶ Bu manzumenin ölçüsü karışiktır.

⁵⁷ Metinde *mevlūd*.

- 5 cehennem odını bize haram ét
 vürüp firdevs-i a' lada maqâm ét
- 6 şefî' ile habîbüñ muştafâyı
 mürüvvet ma' deni kân-ı şafâyı
- 7 oğudanuñ daği cürmiñ bağışla
 habîbüñ hürmetine luftuñ işle
- 8 ki[15^bØ] [16^a]bu cem' iyte oldu sebab ol
 erişdir cennet içre ni' mete yol
- 9 kimi ağlar kimi iñler éder āh
 kimi cān-ı gönülden dérlér allāh
- 10 cemî' sin pâdişāhlar pâdişāhı
- 11 daği hem çār-ı yāri hürmeti-yçün
 onların⁵⁸ hāzretüñde ' izzeti-yçün
- 12 bizi daği kıparğıl anlaruñla
 rızānı gözleyen hem dōstlaruñla
- 13 daği āmīn déyenler bu du' āya
 erişdir anları dār-ı şafāya
- 14 bu gün kim gelüp cem' oldu bunda
 yarın cem' eyle sevdüğünle anda
- 15 livā' i'l-ḥamd altında duravuz
 senüñ dīdārını anda görevüz
- 16 bu meclisde olan kılları yā rab
 [16^b] habîbüñ muştafāya kıl muḳarreb
- 17 daği cürmlerin' afv ét ilāhī sensin
 pâdişāhlar pâdişāhı kabūl olsun
- 18 déyenler bu münācāt

⁵⁸ Metinde *oların*.

ḥabīb-i ḥaḫka çok vérsün şalavāt

katabahu

25.

*bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*⁵⁹

*al-ḥamdu li'llāhi rabbi'l-ālamīna*⁶⁰ musabbibu'l-asbāb⁶¹

*ar-raḥmāni'r-raḥīm*⁶² rāḥimu'l-mu'minīna manzilu'l-kitāb⁶³

*māliki yavmi'd-dīni*⁶⁴ mulkuhu lā yafnā va huva şadıdu'l-iḫāb⁶⁵

*ıyyāka na'budu*⁶⁶ 'ibādat 'abdⁱⁿ ḥā'iⁱⁿ mina'n-naḫḫimi va şiddatı'l-azāb⁶⁷

*va ıyyāka nasta'ınu*⁶⁸ [17a] bi'llāhi's-sifānata 'abdⁱⁿ mutavakkalⁱⁿ 'alā rabbi'l-arbāb⁶⁹

*iḥdīnā'ş-şirāta'l-mustaḫīma*⁷⁰ hidāyata dāvūda'llazī ḫulta fī ḥaḫḫihi ni'ma'l-abdu innahu avāb^{un}⁷¹

*şirāta'llazī[na] an'amta 'alayhim*⁷² na'ımi'd-dunyā maḫrūnu bi-na'ımi yavmi'l-ḫisāb⁷³

*ğayri'l-mağdūbi 'alayhim*⁷⁴ humu'l-kāfirūna va'l-cāḫidūna bi'n-nuḫūki va'ş-şavāb⁷⁵

*va lā'd-ḫāllīna*⁷⁶ allazīna aḫlānahum ḫattā lā ya'rifūna'l-bāb⁷⁷

āmīn allazīna āmanū va'amilū'ş-şāliḫāti ḫūbā lahum va ḫusnu ma'āb⁷⁸

[tam]m[at]

26.

- . . . / - . . . / - . . . / - . . .

59 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 1. "Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla."

60 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 2. "Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur."

61 "Sebepleri yaratan."

62 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 3. "O, rahman ve rahimdir."

63 "Mü'minlere acıyan, kitabı [Kur'an] indirendir."

64 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 4. "Din gününün hâkimidir."

65 "Mülkü sınırsız, cezası şiddetli olandır."

66 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 5. "Ancak sana ibadet ederiz."

67 "Şiddetli azaptan ve cezadan korkan bir kulun ibadetidir."

68 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 5. "Ve ancak senden yardım dileriz."

69 "Rablerin rabbine tevekkül etmiş bir kulun yardım dilemesidir."

70 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 6. "Bizi doğru yola ilet."

71 "Hakkında senin 'O ne iyi kuldur. Daima Allah'a yönelirdi.' dediğin Davut hidayeti gibi."

72 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 7. "Nimet verdiklerinin yoluna."

73 "[O yol], dünya nimetleri, ahiret nimetlerine yaklaştırılmışların yoludur."

74 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 7. "Gazaba uğrayanların yoluna değil."

75 "Onlar, düşüncüyü ve doğruyu kabul etmekte inkârcı ve inatçıdırlar."

76 Allāh, **Kur'an**, 1. Fâtiha 7. "Sapıkların yoluna da değil."

77 "Onlar, [gidilecek] kapıyı bilmeyecek derecede sapmıştır."

78 Allāh, **Kur'an**, 13. Ra'd 29. "Onlar ki iman ettiler ve iyi işler yaptılar. Ne mutlu onlara, dönüp gelecekleri yer de ne güzeldir."

Turkish Studies

- 1 [17^b] çünkü doğduñ anadan sen özge şübheñ mi var
bu gün étdigini yarın bulmağa şübheñ mi var
evvel türāb āhir türāb olmağa şübheñ mi var
- 2 āh édüp ‘ işyānım añdım gözüm taldı āb ile
birligiñ bildirdi mevlām bize ders kitāb ile
yeşil şancağı dil-bende derilüp aşhāb ile
derilür maşşer yerine varmağa şübheñ mi var
- 3 kırılıp mīzān terāzū cān muḥammed
nā’ib-i aḥsen-i ḥaqq eylemiş kendi nādıra
mazlūmuñ āhiñ zālinden almağa şübheñ mi var
- 4 der ḥalīlim⁷⁹ ‘ ārif iseñ tüt kulağ diñle sözüm
şıgındım saña yā mevlām dergāhına tütüdü yüzüm
biz zürriyet-i ādemīyiz cennet-i me’vā bizim
atamız mülkine şer‘ an girmege şübheñ mi var

tammāt

27.

4+4

- 1 [18^a] seyrimde bir şehre vardım
gördüm sarāyı güldür gül
başındaki tāc u taḥtı
bāğı dīvārı güldür gül
- 2 gül alurlar gül şatarlar
gül den terāzī tatarlar
gül ile berāber biterler
alanı gül şatanı gül
oḳkası gül dirhemi gül
- 3 gül den degirmānı döner
yine gül den gülün öger
aḳar çayı çarḫı döner
bendi pınarı güldür gül
- 4 kırusı güldür yaşı gül
toprağı güldür taşu gül

⁷⁹ [Nalçacı Şeyh] Halil [Efendi], [? - 1671]

- gül bağçesiniñ içinde
servi çınarı güldür gül
- 5 gül den kurulmuş bir çadır
içinde ni' meti hâzır
kapucusı ilyâs hıdır
nânı şarâbı güldür gül
- 6 **sinân ümmi**⁸⁰ gül vaşfeyle
gülle bülbülüñ hâliñ söyle
şol ' aşık bülbülüñ güle
derdi fiğâni güldür gül

1285⁸¹*tammât*

28.

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 **[18^b]** zâhir hâlin bilmiyorum bātın hâlin bilmiyorum
maḥzūn ḳalbim gülmüyorum kereminle beni şāz ét
cemâliñle olam mesrūr
- 2 bu dünyâdan yüküm tıtdum metâ' -ı fikrimi ḳurdum
metâ' imdan ziyân gördüm kereminle beni şāz ét
cemâliñle olam mesrūr
- 3 yüküm ağır ḳaldıramam kendi kendim ḳurtaramam
yardımcıdır ḳabıbullâh kereminle beni şāz ét
cemâliñle olam mesrūr
- 4 bölük bölük olmuş yoluñ şapmıyor şaşkın ḳuluñ
baña kâmil mürşid buluñ kereminle beni şāz ét
cemâliñle olam mesrūr
- 5 giyinmişem şoyunuram mevlâm saña dayanuram
kereminle uyanuram kereminle beni şāz ét

⁸⁰ Ümmi Sinan [? –1568]. Azmi Bilgin, **Ümmi Sinan Divanı** s.10'da bu şiiri Hüseyin Ayvansarâyî'nin Elmalılı Ümmi Sinan'a attettiğini, halbuki onun divanında böyle bir dörtlük bulunmadığını belirtir.

⁸¹ M. 1869/1870 yıllarına tekabül etmektedir.

cemâliñle olam mesrūr

- 6 [19^a] gelişün hâliñ beyân etdi söylesünler recâ etdi
bu kadarla tamâm etdi kereminle beni şâz ét
cemâliñle olam mesrūr

tammāt

29.

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 şerî^c at bâğınuñ güli haqîkat aḥmediñ yolu
tarîkatden tutar eli şâh-ı sulṭân hū⁸² naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 2 oḡurlar ḥatm-i ḥ^vâcegân bulurlar vuşlat-ı zamân
‘âşîka gün gibi burhân şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 3 murâkâbedür işleri aḡar gözi yaşları
rasûlallâhdur başları şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 4 anuñ ismidür muḥammed ‘aynı ‘aynınca muḥammed
reh-nümâ-yı cedd-i aḡmed şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 5 naqşibendîniñ gülleri dâ’im öter bülbülleri
ḥazrete varur yolları şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 6 [19^b] penâhîlerdür penâhı vâkıf-ı sır-ı ilâhî
on iki tarîkuñ şâhı şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū
- 7 erenlere oldur mu^cîn mürşid-i kuṭbu’l-‘arîfîn
pîrimizdür bahâ‘ü’d-dîn şâh-ı sulṭân hū naqşibendî
hū îmânım hū yâ allâh hū

⁸² *hū, mevlam* gibi ifadeler ölçü hesaba katılmaksızın aralarda tekrarlanmıştır.

30. ilāhī

4+3

- 1   ‘aşkıñla cihān beste
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū
derdinle bu cān ḥasta
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū
- 2   raḥmān [u] raḥīmümsin⁸³
ḡufrān-ı ‘aẓīmümsin⁸⁴
sulṭān-ı kerīmümsin⁸⁵
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū⁸⁶
- 3   ey raḥmeti çok raḥmān
‘ālem gözime zindān
uçarsa⁸⁷ kafesde⁸⁸ bu cān
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū
- 4   bülbül gibi gülzāram
gece gündüz aḡlaram
ya ben kime yalvaram⁸⁹
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū
- 5   bī-çāreleri bünyād⁹⁰ ét
vīrāneleri⁹¹ ābād ét
nūri⁹² ḡulunı irşād⁹³ ét
luṭf eyle ‘ināyet kııl yā allāh hū⁹⁴

⁸³ Abdülehad Nūri, **Divan-ı Nuri**, Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 914, s.36’da *raḥīmüm sensin*.

⁸⁴ **age**, s.36’da ‘*aẓīmüm sensin*.

⁸⁵ **age**, s.36’da *kerīmüm sensin*.

⁸⁶ **age**, s.36’da 2. ve 3. dörtlükleri biri öbürünün yerinde.

⁸⁷ **age**, s.36’da *kaçarsa*.

⁸⁸ **age**, s.36’da *kafesden*.

⁸⁹ **age**, s.36’da bu dörtlüğün ilk üç mısrası şöyle:

bülbül gibi bizārum

dā’im ṭurup aḡlarum

daḡı kime yalvaram

⁹⁰ **age**, s.36’da *yād*

⁹¹ **age**, s.36’da *vīrāneyi*.

⁹² Abdü’l-ehad Nūri [1594 – 1650].

⁹³ **age**, s.36’da *şāz*.

⁹⁴ **age**, s.36’da bu dörtlükten önce aşağıdaki dörtlük yer almaktadır:

ey derdime dermānum

ḡurbān yolına cānum

ne’im var daḡı sulṭānum

31.

4+3

- 1 [20^a-1.st] cān gine bülbül oldu
 hār açılıp gül oldu
 göz kulağ oldu her yere
 her ne kim var ol oldu
 meded meded meded meded
- 2 oynadı çün nār-ı ‘aşk
 kaynadı ebhār-ı ‘aşk
 her yana çağlayup ağıdı
 gözüm seyl oldu
 meded meded meded meded
- 3 gönül ol bahre daldı
 dilüm tutuldu kaldı
 girdüm anuñ zikrine
 a‘ zālarum dil oldu
 meded meded meded meded
- 4 ferhād bu gün ben oldum
 varlık dağımı deldüm
 gece ağla karadan
 halkı birağ aradan
 meded meded meded meded
- 5 **niyāzi**⁹⁵ dün buradan
 durma saña gel oldu
 meded meded meded meded

32.

7+7

- 1 [20^a-2.st] ‘aşkın-ıla ‘aşıklar yansun yā rasūlallāh
 içüp ‘aşkuñ şarābıñ kıansun yā rasūlallāh
- 2 şol seni seven kişi vérür yoluna başı
 iki cihān güneşi sensin yā rasūlallāh

⁹⁵ *luḫ eyle ‘ināyet kıl*
 Niyāzi-i Mısrî [118-1693].

- 3 şol seni sevenlere kııl şefâ' at añlara
mü 'min olan tenlere cânsın yâ rasûlallâh⁹⁶
- 4 'âşıkım şol dîdâra bülbülüm şol gülzâra
seni sevmeyen nâra yansun yâ rasûlallâh
- 5 'âşık **yûnus**⁹⁷ cānı 'alî şefâ' at-kānı
'âlemlerüñ sulţānı sensin yâ rasûlallâh

33.

4+4+3

- 1 [20^b] gelüñ ey mü 'minler biz de varalum
muḥammedüñ düğünü var cennetde
o sulţānuñ ḥidmetinde olalum
muḥammedüñ düğünü var cennetde
- 2 düğüne varana ḥulle biçerler
üzerlerine nûrdan envâr şaçarlar
anda anlara āb-ı kevşer içerler
muḥammedüñ düğünü var cennetde
- 3 burada terk édelüm yalancılığı
ḥaqq kabûl étmez tevbesiz gireni
allâh çok sever tevḥîd édeni
muḥammedüñ düğünü var cennetde
- 4 bağrı başlı gözi yaşlı yanağlar
ḥaqqā yakın olur böğri şınıklar
- cum' a günü allâh kendi konuğlar
muḥammedüñ düğünü var cennetde
- 5 kevşer kadeḥi elinde 'alîñüñ
şalavâtdur şāḥibi ol düğünüñ
biri āsya biri meryem gelinüñ
muḥammedüñ düğünü var cennetde

⁹⁶ Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**, s.279'da 3. beyitten sonra 4. beyit olarak aşağıdaki beyit yer alır:
*şol seni sevdi sübhân oldun kamuya sultân
cânum yolına kurbân olsun yâ resûla'llâh*

⁹⁷ Yunus Emre [1240/1-1320/1].

- 6 yūri şādık yūri envār içinde
gūl reyḥān koḡar senūñ şaçında
anlar firdevs baġçesinūñ içinde
muḡammedūñ dūġūni var cennetde⁹⁸

34.

4+3

- 1 [21^a-1.st] teḥī şanmañ siz bizi
dōst yüzūñ görüp geldüm
bākī devlet⁹⁹ rūzigār
dōst izin sürüp geldüm¹⁰⁰
- 2 ādem oldum bilmedüm
nefsūñ boynuñ vurmadum
yanılup buġday yéyüp
cennetden çıkup geldüm
- 3 nūḡ oldum tūfān için
çoġ çalışdım dīn için
dīnūme dinmeyeni
şuya ġarġ édüp geldüm¹⁰¹
- 4 mūsā oldum tūr oldum
biñ bir kelime kıldum
‘aşāyı yere vurup

⁹⁸ Pir Sultan Abdal [1502 – 1576].

⁹⁹ Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**, s.154'te *devrān*.

¹⁰⁰ Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**, s.154'te bu dōrtlükten sonra ařaġıdaki beyitler yer alır:

*ne var sōylenen dilde varlık hakk'undur kulda
varlıgum hep ol ilde ben bunda ġarīb geldüm
bezirġānam meta'm çok dest-ġrüm üstādum hak
ben ziyānum assıya anda deġiřüp geldüm
yir ü gök yaradıldı 'ışkıla bünyād oldı
Topraga nazar kıldı aksurdi durup geldüm
Gördüm yidi Tamu'sın sekiz Uçmak kamusun
Korkıdan ġünāhumı andan sızurup geldüm*

¹⁰¹ Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**, s.155'te bu dōrtlükten sonra ařaġıdaki beyitler yer alır:

*yalan deġüldür sōzüm bak yüzüme aç gözün
dah'örtülmedi izüm uř yoldan urup geldüm
eyyūb oldum tenüme cefā kıldum cânuma
çaġurdum sübhān'uma kurtlar toyurup geldüm
zekeryā oldum kaçdum irdüm agaca geçdüm
kanum dōrt yana saçdum depem deldürüp geldüm*

Turkish Studies

ejderhâ olup geldüm

*aydān*¹⁰²

- 5 [21^a-2.st] ʿisā oldum kudretten
bahāne bir ʿavratdan
ʿināyet erdi haḫdan
ölüyi diriltüp geldüm¹⁰³
- 6 muḫammedi bir géce
haḫ oḫıdı mi ʿrāca
ser te-ser yüceden yüce
göklere seyr édüp geldüm
- 7 bir çöp oldum başıldum
manşürleyin aşıldum
elüm ile külümü
göklere şavurup geldüm¹⁰⁴
- 8 yalıñız sübhān idi
peygamberler cān idi
yūnusda¹⁰⁵ pinhān idi
şüret deḡişüp geldüm

35.

4+4

- 1 [21^b-1.st] ʿālemler nūra ḡarḫ oldı
muḫammed toḡduḡı gece
mü ʿmin münāfiḫ farḫ oldı
muḫammed toḡduḡı géce¹⁰⁶
- 2 ʿarşuñ nūrı yere indi
şuyuñ rengi nūra döndi
hep şuşuzlar şuya ḫandı
muḫammed toḡduḡı géce

¹⁰² Nakarat mısralarını tekrarlamak yerine bu ifade kullanılmıştır. *Öteki gibi* anlamındadır.

¹⁰³ Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**, s.155'te bu dörtlükten sonra aşağıdaki beyit yer alır:
Cercis olup basıldum Mansür oldum asıldum

Hallâc panbugı gibi bunda atılıp geldüm

¹⁰⁴ Bu dörtlük Mustafa Tatçı, **Divan-ı Yunus Emre**'de yer almamaktadır.

¹⁰⁵ Yunus Emre [1240/1-1320/1].

¹⁰⁶ *géce* kelimesinin birinci ünlüsü bazen açık e [e] ile ancak çoklukla kapalı e [e] ile yazılmıştır.

Turkish Studies

- 3   tođuran ana sevindi
           ağlayan oğlan avındı
           biñ kilisā yere geđdi
           muđammed tođduđı geđe
- 4   yūnus¹⁰⁷ eydür ey ıardeşler
           durmaz aıar göz<in>den yaşlar
           secde kıldı tağlar taşlar
           muđammed tođduđı geđe

36.

- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . . -

- 1   [21^b-2.st] toğdı ol şad risālet başdı ‘ arş üzre ıadem
           şaldı ol nūr-ı nübüvvet pertevi¹⁰⁸ fevıa’l-ümem
- 2   ıalınup ıabl-ı beşāret geldi şāh-ı enbiyā
           gülgüle toğdı cihāna ıondı ol şāhib-i ‘ ilm¹⁰⁹
- 3   gelmeseydin ‘ āleme sen ıalk olunmazdı cihān
           döstluğına yaradıldı ey nebiyy-i muđterem¹¹⁰
- 4   yā rasūlallāh şefā‘ at ııl niyāzi¹¹¹ mücrime
           şol zamān kim baş aıık yalın ayak ıan ağlayam

37.

6+5

- 1   [22^a-1] her ne şordılar leylā neğe öldi
           leylā getdi adı dillerde ıaldı

¹⁰⁷ Yunus Emre [1240/1-1320/1].

¹⁰⁸ Niyazi, **Divan-ı Niyazi**, s. 51: *pervein*.

¹⁰⁹ **age.** s.51.: Bu beyitten sonra Divan’da aşığıdaki beyitler geçmektedir:

(3)   nūr-ı vechinden alındı encüm ü şems ü kamer
           baır-i ‘ilminden bilindi hikmet-i levh ü kalem

(4)   merıabā yā muşafā ey nūr-ı ‘ayn-ı aşfiyā
           merıabā ey şāhibü’l-mi‘rāc fi’ d-dācü’z-zalam

¹¹⁰ **age.** s.51.: Bu beyitten sonra Divan’da aşığıdaki beyitler geçmektedir:

(6)   biz günehkār ümmete sen şāhı irsāl eyledi
           ıamdu lillāh saña ümmet eylemiş ol zı kerem

¹¹¹ Niyazi-i Mısrı [1618-1693].

Turkish Studies

- benüm gönlüm şimdi bir leylâ buldı
yüri leylâ ki ben mevlâya¹¹² buldum
- 2 leylâyı bildi kullar tayalar
mecnûnuñ başında kuşlar yuvalar
meskeni olmuş tağlar ovalar
yüri leylâ ki ben mevlâya buldum
- 3 ağlaya ağlaya ka‘beye vardı
halkaya yapışup çok zârî kıldı
leylâ leylâ derken mevlâyı buldı
yüri leylâ ki ben murâda érdüm
- 4 dervîş **yūnus**¹¹³ bu sırlardan açılma
hâkkuñ cemâlūñ görüp ğayra şalınma
‘inâyet hâk olan yerden kaçınma
yüri leylâ ki ben mevlâyı buldum

38.

. . . . / . . . . / . . . . / . . . .

- 1 [22^a-2] hüdâyâ cümle-i ‘âlem saña ‘âşık seni özler
melek cinn ü¹¹⁴ benî âdem saña ‘âşık seni özler
- 2 zemîn olmuş yolında hâk éder deryâ yaqalar çāk
dün ü gün¹¹⁵ raqş éder eflāk¹¹⁶ saña ‘âşık seni özler
- 3 seherde açılan güller öter şūrîde bülbüller
benefşe lāle¹¹⁷ sünbüller saña ‘âşık seni özler
- 4 eger mihr [ü] eger zerre eger baħr [ü] eger qatire¹¹⁸

¹¹² Yönelme hali [+A] kullanılsa da [4., 8. ve 16. mısralarda] belirtme halinin anlamı verilmektedir. Önceki bölümlerde de bazı yerlerde aynı görev değişikliği görülmüştür. Sonu yuvarlak he ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki [+İ] Eski Anadolu Türkçesinde genellikle hemze ile gösterilmektedir; ancak cönkte hemzeler görülmemektedir.

¹¹³ Yunus Emre [1240/1-1320/1]

¹¹⁴ Metinde *cinn-i benî âdem*.

¹¹⁵ Metinde *dün-i gün*. Cönkte *dün-i gün* biçiminde yazılmış olmakla beraber *dün ü gün* olmaktadır; çünkü Eski Anadolu Türkçesinde atıf vavı terkiplerde [+İ] şekline dönüştürülerek *ye* ve *esre* ile yazılmaktadır. Hatta Farsça izafetlerde tamlama kesresi bazen *ye* ile karşılanmaktadır.

¹¹⁶ Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız, **Azîz Mahmūd Hüdâyî Dîvân-ı İlahiyât -Tıpkıbasım ve Çeviriyazı-**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, Mayıs 2005, s.112-115.: *deryâ*

¹¹⁷ *age*, s.112-115.: *benefşelerle*

- eger tūbā eger sidre saña ‘āşık seni özler
- 5 eger hūrī eger ğılmān eger mālīk eger rıdvān
sekiz cennet yedi nīrān saña ‘āşık seni özler¹¹⁹
- 6 eger ğā’ib eger hāzır eger bātın eger zāhir
eger mü’min eger kâfir saña ‘āşık seni özler
- 7 eger kâ’im eger kâ’id eger râkī eger sâcid¹²⁰
eger ‘ârif eger ‘âbid saña ‘āşık seni özler¹²¹
- 8 kāmunuñ maṭlabı birdür yā niçün ba‘z[1] kâfirdür
‘aceb hikmet¹²² ‘aceb sırdur saña ‘āşık seni özler¹²³
- 9 **hüdâyî**ye¹²⁴ édüp hâlât vişâlünle bulur lezzât¹²⁵
efendim cümle mevcūdāt saña ‘āşık seni özler

¹¹⁸ age, s.112-115.: *eğ̃er mihr ü eğ̃er zerre / eğ̃er bahr ü eğ̃er katre*

¹¹⁹ Ziver Tezeren, **Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyi Divanı II**, İ.Ü. Fen F., D.S.İ., Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1985, s. 265.: İlahinin cönkte bu beyitten sonra olmayan kısımları Tezeren’de 40. s.’da şunlar:

*eğ̃er dallar eğ̃er beller, ayağa yüz süren yollar
akan sular esen yeller, sana aşık seni özler
eğ̃er mecnûn eğ̃er leylâ eğ̃er vâmık eğ̃er azrâ
eğ̃er kûh u eğ̃er sahrâ sana âşık seni özler
eğ̃er bâğ̃ ü eğ̃er bustân eğ̃er sünbül eğ̃er reyhân
efendi hep bahâristân sana âşık seni özler
eğ̃er gâib eğ̃er hâzır eğ̃er bātın eğ̃er zāhir
eğ̃er mü’min eğ̃er kâfir sana âşık seni özler*

¹²⁰ Ziver Tezeren, **age**, s.40: Bu beyit şöyle yer almış:

*eğ̃er kâim eğ̃er kâid eğ̃er zâhid eğ̃er âbid
eğ̃er râkī eğ̃er sâcid sana âşık seni özler*

¹²¹ Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız, s.112-115’de bu beyit yer almamış.

¹²² Ziver Tezeren, **age**, s.40.: *hâlât*

¹²³ Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız, **age**, s.112-115’de bu beyit, 6. beyitten sonra yer almış. Ayrıca **age**, s.112-115’de aşağıdaki beyitler de cönkte yer almamış:

*kimine kapı açılmaz
kimi geçer gider ilmez
kim bilir kimi bilmez
saña ‘āşık seni özler*

¹²⁴ Aziz Mahmud Hüdâyî [1541-1628]

¹²⁵ Bu beyit Ziver Tezeren, **age**, s.40’da şöyledir:

*hüdâyî’ye erib hâlât vişâlinden bula lezzât
efendi cümle mevcūdāt sana âşık seni özler*

Ayrıca bu beyitten sonra Tezeren **age**’de [40. s.] olup cönkte olmayan kısım:

*kimine kapı açılmaz kimi geçer gider ilmez
kimi bilir kimi bilmez sana âşık seni özler*

Turkish Studies

Sonuç

Tekke şairlerinin antoloji vazifesini gören kaynak niteliğindeki cönkler, dil araştırmacıları için de dil değişimi açısından önemli bir kaynak sayılır. Cönklerdeki şiirlerin Türk edebiyatı tarihinde zaman bakımından geniş bir yelpazeyi kaplamasından dolayı, bu türden ürünlerde dil bakımından ortaya çıkan değişimleri görmek mümkündür. Bu cönk de bu bakımından hem halk edebiyatçılarına hem de dilcilere bir kaynak niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Abdülehad Nûri, **Divan-ı Nuri**, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 914, Edirne.
- ALKAN İSPİRLİ Serhan, **Osmanlı Kadınının Şiiri**, *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s.445-454.
- BANARLI Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1987.
- BAYRI Mehmet Halit, **İstanbul Folkloru**, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947.
- BİLGİN Azmi, **Ümmi Sinan Divanı İnceleme-Metin**, Kültür Bakanlığı, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83601/ummi-sinan-divani.html>, ISBN 978-975-17-3458-7.
- DİLÇİN Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- GÖKYAY Orhan Şaik, “Cönk”, **DİA**, TDV Yayınları, İstanbul 1995, 73-75. s.
- GÖKYAY Orhan Şaik, “Cönkler Üzerine”, **Folklor ve Etnografya Araştırmaları**, İstanbul 1984, s. 107-173.
- GÜZEL Abdurrahman, “Tekke Şiiri”, **Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)**, **Türk Dili Dergisi** Sayı 445-450 (Ocak-Haziran 1989), Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 251-454
- Nasuhi Mehmed, **Gazeliyât**, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz FB 311/2, Ankara.
- Niyazî-i Mısrî, **Divan-ı Niyazi**, Bulak Matbaası, Bulak 1259/1843.
- TATÇI Mustafa ve YILDIZ Musa, **Aziz Mahmûd Hüdâyî Divân-ı İlâhiyât – Tıpkıbasım ve Çeviriyazı-**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2005.
- TATÇI Mustafa, **Yunus Emre Divanı**, Kültür Bakanlığı, e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-128453/h/giris.pdf>
- TEZEREN Ziver, **Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyi Divanı II**, İ.Ü. Fen F., D.S.İ., Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1985.
- ULUDAĞ, Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yayınları, İstanbul 1991.